

KOHTI LAAJA-ALAISTA OPPIMISTA

KOTITALOUSOPETUKSEN KEHITTELYÄ

2016

SISÄLLYS

Vastuullinen rahankäyttö osaksi arkea	3
<i>Annaelina Huovio, Virpi Savioja ja Riitta Nevala</i>	
Ympäristövastuullinen kuluttaminen - minun ekotekoni	4
<i>Karoliina Hofmann ja Minna Issakainen</i>	
You are what you waste	6
<i>Emmi Harjunen ja Jouni Leskinen</i>	

Esipuhe

Satoa Helsingin kotitalousopettajat ry:n jäsenten täydennyskoulutuksesta!

Syksyllä 2015 toteutettiin Helsingin kotitalousopettajat ry:n jäsenille opetus-suunnitelmatyötä ja opetuksen kehittämistä tukeva koulutus, jonka tarkoi-tuksena oli antaa opettajille työvälineitä oman työn kehittämiseen uudistu-van peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden edellyttämään suuntaan. Kurssin yhdistyksen jäsenille tarjosi Helsingin kotitalousopettajat ry ja kurssin toteuttajina ja kouluttajina toimivat Hanna Kuusisaari ja Marja Väärälä. Osallis-tujat rakensivat yhteistyössä toisten osallistujien ja kouluttajien kanssa jonkin ilmiön ympärille kietoutuvan usean opetuskerran laajuisen opetussuunni-telman omaan kotitalouden aineenopetukseensa. Suunnitelmat myös to-teutettiin koulussa.

Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 luovat uusia mahdollisuuksia viedä kotitalousopetusta vaikuttavaan ja mielenkiintoiseen yhteiskunnalliseen suuntaan. POPS nostaa vahvasti oppimisen keskiöön ja edellyttää oppilaskeskeisiä ja tutkivia menetelmiä. Siinä korostuvat ajattelu-taitojen kehittäminen ja tiedon soveltaminen sekä opetuksen osalta laajem-pien ilmiöiden ja opetuskokonaisuuksien rakentaminen. Koulutuksen osal-listujille jäi käteen pieni pakki perusteltuja opetusmenetelmiä ja didaktisia ideoita, joita voi käyttää kehittää edelleen omassa työssään. Koulutus myös tarjosi mahdollisuuden kehittävään yhteistyöhön sekä tutustutti konkreetti-sesti asiantuntijamaisiin tiedonluomisen työtapoihin.

Tämän julkaisun myötä pääsette tutustumaan muutamiin kehitettyihin ja koulussa toteutettuihin kokonaisuuksiin. Saatte myös lukea osallistuneiden kehittäjäopettajien tavoitteita ja näkemyksiä suunnitelmien toteutuksesta. Toivottavasti nämä kehitetyt ja toteutetut opetuskokonaisuudet stimuloivat omien ajatusten kehittämistä ja antavat sysäyksen innostua oman opetuksen kehittämisestä. Suuri kiitos koulutukseen osallistuneille opettajille aktiivi-suudestanne sekä erityisesti työnne ja kokemustenne jakamisesta tämän julkaisun muodossa.

Helsingissä 13.9.2016
Hanna Kuusisaari

Vastuullinen rahankäyttö osaksi arkea

Annaelina Huovio, Virpi Savioja ja Riitta Nevala

Ilmiön kuvaus

Toteutimme ilmiön kuluttaja- ja talousosaamisen kautta S3 ja näihin aiheisiin liittyen. Halusimme selvittää mihin raha kuluu ja mihin sen odotetaan riittävän, haimme nuorten ideoita vastuulliseen rahankäyttöön. Halusimme saada nuoret ajattelemaan rahan käyttöä, mainosten vaikutusmaailmaa ja mihin rahojen riittävyyttä, onko pakko ostaa kaikkea. Mikä saa meidät ja nuoret ostamaan tavaroita ja palveluja, vaikka todellista tarvetta ei ole?

Pedagogiset tavoitteemme

Tavoitteenamme oli, että oppisimme tiedostamaan niitä tulevaisuuden taitoja, joilla on merkitystä oppilaille, perheille ja yhteiskunnalle nyt ja tulevaisuudessa. Perherakenteet, kotien tarpeet ja taidot ovat muutoksessa, yhteiskunta muuttuu koko ajan. Kotitalousopetuksen pitäisi pysyä tässä muutoksessa mukana, kyetä vastaamaan niihin haasteisiin, joita tarvitaan nykylasten ollessa aikuisia.

Pyrkimyksenämme on, että oman opetuksen kyseenalaistaminen kuuluisi myös rutiineihin ja että etsisimme perustelut valinnoille, joita teemme ettemme toimisi vain vanhojen tottumusten mukaan. Ilman ajattelun haastamista ja kyseenalaistamista ei kovinkaan suuria muutoksia tapahdu, tämän hyväksyminen on ensimmäinen askel kohti oman opetuksen muutosta.

Sosiokulttuurisessa oppimiskäsityksessä yhteistoiminnalliset työtavat ovat tärkeitä, halusimme kehittää työtavan kuluttaja- ja talousosaamisen osa-alueelle S3, jossa oppilaat oppivat yhdessä tekemällä nuorten elämää koskettavia asioita. Lisäksi tavoitteenamme oli muuttaa opettajan rooli selkeästi ohjaavaksi, jolloin emme esim. anna valmiita vastauksia oppilaille vaan, että oppilaat joutuivat itse ottamaan asioista selvää. Keskittyminen tiedonhankintaan todennäköisesti myös lisää työrauhaa.

Ideoita työskentelytavoista

1. opetuskerta:

Tehtävä: Kvv:n sivuilta

Vaihe 1:

Oppilailla on tehtävänä pohtia Miian syntymäpäivärahankäyttöä.

Miia saa syntymäpäivänään mummolta, äidiltä, isältä ja kummeiltaan rahaa yhteensä 120 euroa. Kuvittele olevasi Miia. Mitä tekisit syntymäpäivälahjarahalla ja miksi? Perustele vastauksesi.

Opettaja kirjaa ylös erilaisia kulutustapoja.

Vaihe 2:

Oppilaat saavat opettajalta neljä erilaista Miiaa kuvaavaa tarinan aloitusta. Oppilaat keksivät jatkoa, miten Miia rahat käyttäisi. Oppilaat voivat kirjoittaa pienen tarina tai asiasta voidaan keskustella yhdessä.(Tarinat voi kirjoittaa ipadiilla/tietokoneella ja käyttää esim. kirjoituslusta.fi-sovellusta.)

1) Miia käyttää vapaa-aikaansa kavereiden kanssa paikoissa, joissa on paljon kahviloita ja kauppoja. Pian on Miian syntymäpäivät ja hän on suunnitellut käyttävänsä rahat...

2) Miia käyttää aikaansa luonnossa. Hänelle ei ole tärkeää pukeutuminen tai uusin tekniikka. Syntymäpäivät lähestyvät ja Miia tietää saavansa rahaa läheisiltä. Hän on suunnitellut rahojen käyttöä...

3) Miia rakastaa uutta teknologiaa. Hänen mielestään ihmisen on oltava

ajan hermoilla ja käytettävä hyväksi uusia keksintöjä. Miksi ne muuten olisi kehitetty? Miia tietää syntymäpäiviensä lähestyvän. Lahjarahat hän aikoo käyttää...

4) Pian peruskoulu loppuu ja Miialla on edessä muutto toiselle paikkakunnalle. Tilanne on uusi ja jännittävä. Syntymäpäivät lähestyvät ja lahjarahoja on tiedossa. Rahat Miia on suunnitellut käyttä...

Keskustelkaa lopuksi luokassa kirjoitetuista tarinoista ja erilaisista rahankäytötavoista.

2. opetuskerta:

Aiheena median ja mainonnanlukutaito

Mainosanalyysi: Tutkitaan ryhmissä mainoksia
Etsikää lehdistä (aikakauslehdet, sanomalehdet, ilmaisjulkaisut), blogeista, tv-sarjoista tai verkosta erilaisia tehokkaita tuntuvia mainoksia. Pohtikaa ja kirjatkaa paperille, tabletille tai taululle:

- Mitä mainoksella tai artikkelilla halutaan kertoa ja mihin sillä halutaan vaikuttaa?
- Millaisia kuvia mainoksissa käytetään?
- Mille ikäryhmälle mainos on tarkoitettu? vrt. kohderyhmä
- Muuttuuko mainos kohderyhmän muuttuessa?
- Millaista tekstiä mainoksissa käytetään? Huomioidaanko tekstissä ikä, ammatti jne.
- Miten mainos, joka on suunnattu nuorille, eroaa yleisestä mainonnasta?

3. opetuskerta:

Oppilaat (ja opettaja) tekevät erilaisia väitteitä kuluttamisesta. Opettaja lukee väitteet yksitellen, ja oppilaat ilmaisevat oman mielipiteensä kuhunkin väitteeseen nostamalla punaisen (ei) tai vihreän lapun (kyllä). Opettaja kysyy jokaisen esitetyn väitteen jälkeen perusteluja, miksi oppilaat ovat valinneet tietyn värisen lapun. Oppilailla on lupa vaihtaa lapun väriä, jos he kuunneltuaan eri mielipiteitä muuttavat mieltään.

Väitteitä olivat:

- Lapset ja nuoret ovat liian kiinnostuneita vaatteista, muodista ja merkivaatteista.
- On mahdollista olla onnellinen, vaikka olisi köyhä ja ei omistaisi paljon tavaraa.
- Hyvää oloa voi ostaa.
- Ihmiset ovat luonnostaan itsekkäitä ja omaa etuaan ajattelevia.
- Eri kulttuureissa rahalla on eri merkitys.
- Omistaminen on elämässä tärkeämpää kuin oleminen ystävien kanssa.
- Pienestäkin summasta kannattaa säästää.
- Lapsille pitää opettaa rahankäyttöä.
- Minun tekemiseni vaikuttaa muiden hyvinvointiin.
- Haluan käyttää tulevaisuudessa rahaa ostopalveluihin (siivous, pesula, oma hyvinvointi)
- Raha ratkaisee menestymisen elämässä.
- On mahdollista laskea tulot ja menot etukäteen.
- Poikkeuksellisiin elämäntilanteisiin olisi hyvä varautua etukäteen (esim. sairaus).
- On tärkeää, että raha jakaantuu yhteiskunnassa mahdollisimman tasan ihmisten kesken.
- On hyvä auttaa muita, jos siihen on mahdollisuus.
- Teen ammatinvalintani ammatista saatavan palkan perusteella.
- Kaikki raha minkä saan, kuluu nopeasti.
- Tiedän, mihin raha perheessäni kuluu.
- Palkasta pitää maksaa veroa ihan turhaan.

Keskustelkaa lopuksi yhdessä väitteistä ja perusteluista.

Oppitunnilla katsotaan kaksi lyhyttä videota kk:n sivuilta: [Sopimuksen syntyminen](#) ja [Kuluttajan oikeudet ja vastuut](#). Niiden avulla käsitellään myös verkkokauppaa, mikä on monen nuoren tapa ostaa tuotteita/pelejä jne. Käsitteinä kannattaa ottaa esille ainakin ”laskun eräpäivä” ja ”maksuhäiriömerkintä”.

Opetuskerta 4:

Palautetaan mieleen edellä käsiteltyjä aihealueita. Keskustellaan nuoria askarruttavista kysymyksistä. (Näytetään edellisellä kerralla tehty Padlet-taulu, missä pohdittiin mainoksia ja ostamista.)

Opetuskerran aikana (tai toisella kerralla) jokainen käy tutustumassa www.zaldo.fi. Sivuilla käsitellään mm. perheiden taloutta, budjetin laatimista.

Uusia työtapoja

Työskentelytapoja uuden Opsin pohjalta esittäisimme yhteistyötä alueen yritysten kanssa” ulos luokasta!”. Ilmiöpohjaisuus: yhteistyö esim. äidinkielen, vieraiden kielten ja yhteiskuntaopin kanssa. Oppilaita innostetaan käyttämään tietotekniikkaa monipuolisesti ja luovasti. (elokuvat, sarjakuvat, tutkimukset) Kansainvälisiin projekteihin osallistuminen esim. eTwinning. Vierailijoiden hyödyntäminen kotitalouden tunneilla.

Ympäristövastuullinen kuluttaminen - minun ekotekoni

Karoliina Hofmann ja Minna Issakainen

Johdanto

Tehtävänämme oli tehdä opetuskokeilu itselle uuden opetussuunnitelama mukaisella tavalla. Tavoitteenamme oli oppilaslähtöisempi ohjaus, joka antaa oppilaalle mahdollisuuden lähteä oppimisessaan liikkeelle siltä tasolta, jolla hän jo on: oppilailla tulisi olla mahdollisuus omakohtaisen tiedon rakentamiseen sekä tutkivaan oppimiseen. Lähdetään ulos luokahuoneesta, enemmän lähiympäristön kanssa vuorovaikutukseen. Lähellä olevia mahdollisia hyödynnettäviä oppimisympäristöjä ovat esim. lähikauppa, ammattiopisto, lukio, kirjasto, kirpputori, keskustan palvelut. Jo itse koulun sisällä on erilaisia mahdollisuuksia laajentaa oppimisympäristöjä, esim. kehitysvammaisten ryhmät ja luokat, päiväkotit, iltapäiväkerho, alakoulu, suurkeittiö, siistijät ja talonmies. Tieto- ja viestintäteknikkaa voi hyödyntää opetuksessa työvälineenä uuden sisällön tuottamiseen. Oppiminen voi ulottua myös oppituntien ulkopuolelle, jolloin oppimista sovelletaan enemmän käytännön elämään ja erilaisten ilmiöiden pohtimiseen. Siitä pitäisi tulla oppilaalle uusi ajattelutapa ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät. Opiskelun tulisi olla enemmän oppilasta kosketavaa, omakohtaista.

Erityisesti halusimme vähentää opettajajohtoisuutta. Opettajajohtoisuus tarkoittaa sitä, että opettaja on ikään kuin tarjoilija, joka kiertää luokassa tarjoilemassa kysymyksiä ja vastauksia ja oppilas vastaanottaa passiivisesti tarjottua tietoa. Tällä hetkellä ollaan myös lähes aina sisällä luokassa, jossa oppikirja on keskeinen oppimisväline. Oppimista tuntuu tapahtuvan enimmäkseen vain kouluaikana. Lähellä ja saatavissa olevia oppimisympäristöjä halusimme hyödyntää enemmän, koska näin oppilas pystyy yhdistämään oppimansa asiat johonkin ympäristöön, eikä vain opettajan esitykseen. Opetus painottuu liikaa ruokaosaamiseen. Myös arviointi on liian opettajakeskeistä ja arviointiperusteet tulisi määritellä paremmin.

Ilmiö

Etsimme opetuskokeilun aihetta Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa – kotitalouden sisältöalueelta S3. Tämän alueen sisällöt valitaan opetussuunnitelman perusteiden mukaan siten, että ne muun muassa ohjaavat oppilaita tuntemaan vastuutaan valintoja tekevinä kuluttajina. Sisällöt harjaannuttavat vastuulliseen päätöksentekoon ja ajankohtaisen tiedon hankintaan sekä myös evästävät tunnistamaan kotitalouksien rahankäyttöön liittyviä tilanteita ja ongelmia.

Vastuu ympäristöstä ja valintojen tekeminen ympäristövastuullisesti on kuluttajaosaamiseen kuuluva ja erityisen ajankohtainen aihe maapallon hupenevien luonnonvarojen sekä ilmastomuutoksen vuoksi. Aihe rajattiin koskemaan erityisesti nuorten omaa elämänpiiriä. Opetussuunnitelmauudistusta käsittelevässä koulutuksessamme ilmiö määriteltiin tapahtumaksi, jolla on vaikutuksia yhteiskuntaan, luontoon, kulttuuriin, rakennettuun ympäristöön tai / ja kestävään elämäntapaan, opetuskokeilun aiheeksi muotoutui ympäristövastuullinen kuluttaminen.

Opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisen osaamisen tavoitenäkökulmaan sisältyvät olennaisesti kestävä elämäntapa ja kestävä kehitys. Opetukseen tuodaan esimerkkejä, käytäntöjä ja teoreettista pohdintaa siitä, miten kestävä kehityksen eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa ja mitä kestävä elämäntapa käytännössä merkitsee. Opetuskokeilun aihe linkittyy erityisesti laaja-alaisen oppimisen aihealueeseen L7: Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen. Tavoitteena on mm. ohjata oppilaita ymmärtämään omien valintojen ja tekojen merkitys itselle sekä lähiyhteisölle, yhteiskunnalle ja luonnolle.

Oppimisteoreettinen tausta

Vuonna 2016 voimaan astuva uusi opetussuunnitelma korostaa oppimisen iloa ja oppilaiden aktiivista ja tutkivaa roolia tiedon tuottajina. Vuorovaikutustaitojen kehittäminen, yhdessä tekeminen ja kasvaminen kestävään elämäntapaan ovat niin ikään tärkeitä tavoitteita. Opiskelussa pyritään myös laaja-alaiseen ja oppiainerajat ylittävään monitieteelliseen osaamiseen.

Opetuskokeilussa toteutettiin uuden opetussuunnitelman perusteiden mukaista oppimiskäsitystä, joka korostaa vuorovaikutusta ja sosiaalisia suhteita oppimisessa sekä oppimisen kumuloitumista (sosio-konstruktivis-mi). Se korostaa myös oppilaan omien kiinnostuksen kohteiden, arvostusten, työskentelytapojen, tunteiden sekä käsitysten itsestä oppijana huomioimis-ta oppimisen ohjaajina (humanismi). Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toi-minnalleen. Rohkaiseva ohjaus ja realistinen, myönteinen palaute vahvista-vat luottamista omiin taitoihin. Oppiminen rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tämä edistää jäsentyneen tietorakenteen muodostumista, luo yhteistoiminnallisuutta ja lisää sosiaalisia taitoja.

Kokeilun tavoitteena on, että tieto rakennetaan subjektiivisesti ja suhteessa lähiympäristöön. Behavioristista käsitystä vältetään, koska sen mukaan tieto on totuus, oppiminen tapahtuu yksilökeskeisesti luokkahuoneessa ja oppimista arvioidaan kokeiden ja testien avulla.

Koulutustarve

Nuoret tiedostavat entistä paremmin omat valinnanmahdollisuutensa mo-nimuotoisuuden kuluttamisessa sekä ymmärtävät valintojensa vaikutukset erityisesti ympäristön ja eettisyyden näkökulmasta. Ympäristövastuullisuus on yhteiskunnallisesti ajankohtainen aihe, sillä kuluttajat voivat vaikuttaa va-linnoillaan sekä ympäristön tilaan että esim. sosiaaliin oloihin. Pohtimalla valintojaan nuoret saavat samalla välineitä myös arvioida itseään kuluttajina, kaikkeahan ei tarvitse ostaa tai omistaa ja lahjaksi voi antaa myös aineettomia lahjoja. Tavoitteena on myös, että oppilaat saavat uuden mallin ajatella eko-logisesti ja eettisesti, ja että tämä malli siirtyy konstruktiivisesti heidän kulu-tuskäyttäytymiseensä vähintään ajatuksen tasolla ja kenties ajan myötä myös käytännön ympäristöteoiksi.

Työskentelyn lähtökohtana ovat ilmiön sisällä olevat oppilaiden omat mie-lenkiinnon kohteet, mistä saadaan yhteys nuorten maailmaan. Nuoret sekä harjoittelevat elämäntilanteissaan itse kuluttajina olemista että seuraavat perheensä ja lähipiirinsä kulutustottumuksia. Todennäköisesti rahavarojen niukkuus on nuorilla suurin kulutuskäyttäytymiseen vaikuttava tekijä, mutta toisaalta myös nuoret ovat median kautta entistä tietoisempia kuluttamisen eettisistä ja ekologisista vaikutuksista.

Pedagogiset tavoitteet

Opettajien tavoite on saada kokemuksia uudesta opetusmenetelmäs-tä ja kehittää opetusmenetelmiä sosiokonstruktivistiseen ja humanistiseen suuntaan. Opettaja opettelee ohjaajan roolia. Tavoite on siirtää vähitellen uusi oppimiskäsitys käytäntöön. Toiveena on myös, että opettajakin saa uusia tuulia omaan kulutuskäyttäytymiseensä sekä osaa entistä paremmin ottaa opetuksessaan huomioon nuorison näkökulman kuluttamiseen.

Oppilaat oppivat tekemällä ryhmässä elokuvaprojektin. Projektia tulee työstää myös oppituntien ulkopuolella esim. tarkkailemalla ympäristöä ja seuraamal-la mediaa. Tehtävän aikana opitaan sekä työskentelemällä pienryhmässä että lähiympäristön kanssa vuorovaikutuksessa ja seuraamalla muiden työsken-telyä. Työskennellään lähikehityksen vyöhykkeellä, herättämällä oppilaissa ja opettajissa ristiriitaa oman sekä länsimaisen kuluttamistyylin ja ympäristön sietokyvyn välillä. Etsitään ympäristövastuullisia toimintamalleja nuorten ku-lutustottumuksiin.

Opetuskokeilun reflektointi

Ensimmäinen opetuskerta:

Ensimmäinen tunti aloitettiin kokoamalla taululle käsitekartta tavaroista, joita oppilaat ovat hankkineet viime aikoina. Karttaan saatiin seuraavat ostokset: kuulokkeet, laturi, kännykkä, peitto, huppari, sukat, farkut.

Pohdittiin yhdessä, mihin asioihin he kiinnittivät huomiota ostopäätöksiä teh-dessään. Ympäristövastuullisia perusteita ei tullut oppilaiden taholta, joten niitä pohdittiin opettajajohtoisesti. Tähän kohtaan opettaja piirsi myös tuotteen koko elinkaaren ja selitti, millaisia vaikutuksia sillä on ympäristön kannalta ja miksi sitä kannattaa miettiä jo ostotilanteessa.

Katsottiin video, jolla esiteltiin ylenpalttisen kuluttamisen haittapuolia, ihmisten vaikutusmahdollisuuksia sekä esiteltiin myös yksi ekoteko: vanhan tavaran korjaaminen. Pohdittiin yhdessä mutta opettajajohtoisesti, mistä asioista voi päätellä, että ympäristövastuullisuus on nyt ajankohtaista. Op-pilailta tuli hyvä näkökulmia vastaukseksi esim. ilmastonmuutos, ympäristön saastuminen, ihmisten määrä maapallolla.

Oppilaille annettiin tehtäväksi ideoida 3-4 hengen ryhmissä 2-3 minuutin Minun ekotekoni – elokuva. Tehtävän kautta he esittelevät oman ekotekonsa, jonka avulla voi omalta osaltaan toimia ympäristövastuullisesti ja vaikuttaa ympäristön tilaan.

Tehtiin nelikenttä, jossa tuli olla henkilöt, tapahtumapaikka, juoni ja jännite. Tehtävä vaikutti haastavalta. Kaksi ryhmää pääsi hyvin alkuun. Toinen ryhmä ideoi kosmetologin haastattelua ja toinen ryhmä ideoi tietoiskua koulun lähellä olevalla kierrätyspisteellä. Kaksi ryhmää juuttui puolestaan teemoihin ”roskien kerääminen” ja ”energiajuomat & pullonpalautus”. Jaoimme tyhjän sarjakuva-pohjan, johon oppilaat suunnittelivat kuvattavia kohtauksia. Juonen kehittely annettiin heille kotitehtäväksi.

Oppilaslähtöisempi työtapa vaatii opettajalta jatkuvaa työskentelyn tarkkailua mutta samalla on pysyttävä työskentelyn taustalla puuttumatta liikaa tunnin kulkuun. Tarvittaessa opettaja ohjaa suuntaa. Pitää osata entistä paremmin kuunnella oppilasta ja ymmärtää, mitä hän ajattelee. On myös pidettävä mielessä, mitä on tavoitteena oppia ja miten tavoitteeseen päästään.

Toinen ja kolmas opetuskerta:

Työskentely alkoi sujua mukavasti. Yhdistimme ryhmiä, koska yksi oppilas oli poissa. Oppilaiden Minun ekotekoni -elokuvan ideat:

Haastatellaan kampaajaa. Millaiset tuotteet ovat ympäristövastuullisia? Miten hiuksia voi hoitaa luonnonmukaisesti? Kierrätysinfoa jäteasemalla. Mitä haittaa tupakan tumeista on ympäristölle?
Kaksi ryhmää ehti kuvata materiaalin, yksi ryhmä kuvaa seuraavalla kerralla. Tietokoneluokka varattiin elokuvien työstämiseen.

Tunnin alku tuntui tahmealta, koska ryhmät eivät olleet tehneet käsikirjoitus-ta valmiiksi. Alkukankeuden jälkeen asiat alkoivat sujua ja oppilaat innostua. Tehtävä on haasteellinen eikä se edisty nopeasti. Ryhmät voivat olla hetero-geenisia. Tehtävä on kokeilu ja siitä saadut havainnot ovat arvokkaita. Oppilaat innostuvat tehtävästä, jos aihepiiri on heille omakohtainen.

Kolmannella opetuskerralla siirryimme tietokoneluokkaan editoimaan elokuvia. Muutamilla oppilailla oli valmiudet elokuvien editointiin ja he neuvoivat muita oppilaita ja opettajaa.

Mikä oppimiskäsitys ohjasi toimintaa?

Työtapa ensimmäisellä opetuskerralla alussa oli sekä humanistista ja oppilas-lähtöistä (oppilaat pohtivat itseään kuluttajina) että jonkin verran myös beha-vioristista, sillä alussa käyty keskustelu oli opettajajohtoista. Opettajakeskei-

syydestä päästiin kuitenkin toisella tunnilla, kun oppilaat tekivät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ryhmätöitä ja saivat ideoida ja lähteä liikkeelle omista mielenkiinnon kohteistaan ja aikaisemmista kokemuksistaan. Hyvä lähtökohta on, että lähdetään liikkeelle oppilaiden omasta arjesta ja siitä, millaiset hankinnat ovat heille ajankohtaisia. Osa mainitsi valinnoissaan myös perhekontekstin, mikä sitoi oppimisen entistä paremmin olemassa olevaan kulttuuriin ja oppilaiden arkeen. He myös innostuivat siitä, että kuvaustehtävä oli mahdollista tehdä koulun ulkopuolella, esim. kirpputoreilla, kaupoissa tai vaikkapa kosmetologin liikkeessä. Näiden asioiden perusteella voimme jo puhua sosio-konstruktivisen oppimiskäsityksen lähestymistavoista. Tupakoivat vanhemmat saivat palautetta tupakoinnin kalleudesta ja ympäristövaikutuksista.

Toinen ja kolmas opetuskerta edustivat melko puhtaasti sosio-konstruktivistista oppimiskäsitystä. Työskentely tapahtui sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, se oli aktiivista oppilaiden toimintaa ja tiedon rakentamista, toivottavasti myös ajattelun muutosta. Työskentely tapahtui vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa esim. oppilaat ottivat yhteyttä ammattikoulun kampaajaopiskelijoihin ja kävivät haastattelemassa heitä ja etsivät Google maps-sovelluksen avulla reitin perille. Toinen ryhmä kävi kuvaamassa elokuvaansa koulun lähellä olevalla lajittelupisteellä. Oli mukava huomata, että molemmat ryhmät palasivat luokkaan innostuneina ja iloisina.

Erityisesti kolmannella opetuskerralla työskentely oli sosiokulttuurista, sillä oppilaat ratkoivat itse heille ennestään tuntemattoman elokuvatyökalun saloja. Taitojen oppiminen oli kokeilevaa ja tutkivaa; opitut asiat kerrottiin myös muille ryhmille, kun nämä etsivät ratkaisuja samoihin ongelmiin. Opettajakin saattoi antautua oppijaksi, mikä oli oikein hyvä kokemus.

You are what you waste

Emmi Harjunen ja Jouni Leskinen

Johdanto

Tahtotilamme on päästä omalta osaltamme vaikuttamaan tulevaisuuden aikuisten elämänvalintoihin ja saada oppilaat huomaamaan millaisia tietoja ja taitoja tarvitaan hyvinvoinnin sekä yhteiskunnan kannalta kestävän elämän ylläpitämiseen.

Maailma ja yhteiskuntamme muuttuvat vuodesta ja melkeinpä jo päivästä seuraavaan. Tämä tuo kotitalouden opetukseen sekä mielenkiintoa että haasteita. Ajassa pysyminen edellyttää jatkuvaa yhteiskunnallisen ja kotitalouksissa tapahtuvien trendien ja muutosten seurantaamme meiltä opetusalan ammattilaisilta. Mielestämme onkin toivottavaa, että opettajat kehittävät ja päivittävät opetustaan. Ensinnäkin pysyäkseen itse tietoisina kulloisistakin tarpeista ja toiseksi voidakseen tarjota laadukasta, aikaansa seuraavaa opetusta.

Nuoret tarvitsevat yhä enemmän kuluttajuuteen liittyvää tietoa, pohdintaa ja harjoittelua. Itse tekemällä oppii. Omakohtaisesta kokemustiedosta rakentuu yhdessä muiden oppijoiden kanssa laajempi tietojen ja samalla myös taitojen kokonaisuus. Mielestämme kotitalousopetuksen peruslähtökohtia ovat toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Oppilaan silmät avautuvat mm. rasvan ja sokerin määrästä, kun sitä itse taikinaan laittaa. Opetettavaa ja omaksuttavaa riittää siinä, että nuoret tietäisivät mitä syövät ja miten tekevät valintansa. Ympäristökysymykset ovat mukana ihan jokaisella opetuskerralla. Näin on yhä selvemmin oltava jatkossakin. Tärkeää olisi saada oppilaiden ja kotien ajatukset ympäristöasioissa kohtaamaan käytännön tason toiminnassa.

Opetusta tarvitsisi osata karsia perustellusti. Kiire oppitunnilla on inhottava asia. On kamalaa, kun joutuu hoputtamaa oppilasta, joka yrittää parhaansa ja joka tarvitsisi aikaa suoriutuakseen. Opettajana on syytä pysähtyä pohtimaan, mistä kiire syntyy. Tuleeko kiire esimerkiksi siitä, että tunnilla tehdään pitkää kypsennystä vaativia ruokia monine lisäkkeineen? Usein kiireentuntu tuleekin juurin ruoanvalmistuskerroilla.

Ryhmissä on monenlaisia persoonia, joilla on omat tapansa oppia ja työskennellä. Kaikki eivät opi tai työskentele samalla tavalla. Vähitellen on ollut pakko päättää ryhtyä sietämään aluksi kaoottisiltakin vaikuttavia tilanteita. Antaa oppilaiden lukea ja ymmärtää itse, mitata itsenäisesti ja tehdä omansalaisiaan lopputuloksia, myös erehtyä. Palaneista, kökkeröistä ja suolanmakuisista tuotoksista oppii paljon. Koko ryhmällä riittää ihmeteltävää ja opittavaa syntyy. Toki pitää myös tarjota oppilaille tilanteita, joista heille jää tunne oppimisesta ja siitä, että kykenee pärjäämään myös itsenäisesti.

Kiireen määrään ja levolliseen oppimistilanteeseen vaikuttaa myös huomattavan paljon ryhmän koko. Jos joskus sattuu olemaan vain kolmen keittiöllisen verran oppilaita paikalla, on tilanne ällistyttävän paljon rauhallisempi, kuin jos luokka olisi täysi. Toisaalta kiirettä vastaan voi taistella myös pilkkomalla sisältöjä useamman opetuskerran jatkumoiksi. Olisi nimittäin tärkeää, että niin oppilaalla kuin opettajallakin olisi jokaisella opetuskerralla aikaa reflektoida omaa työskentelyään.

Pohdittavaa ja muutostarvetta liittyy myös useimpiin kotitalousopetuksen tiloihin. Miten opittaisiin aidosti organisointia, vastuun kantamista, suunnittelua, neuvottelun taitoja eli yhdessä elämisen taitoja? Jotenkin haluaisin vielä nähdä luokan kotina, jossa olisi sohvut, keittiöt, läppärit, tabletit, pyykinpesukoneet ja silitysraudat eli tilan, jossa elettäisiin elämää kodissa. Samalla voisi tehdä ruokaa, vertailla, suunnitella tulevia ostoslistoja, maksaa laskuja, hoitaa pyykkejä, siivota, elää perhe-elämää eli kotitaloutta kokonaisuutena. Kotitalouden tila pelkkänä opetuskettiönä, jota se usein on, ei vastaa todellisuutta. Siinä painottuu myös liikaa ruoanvalmistus. Kodissa eletään useiden toimintojen limittäisessä verkostossa, jossa jokaisella perheenjäsenellä on samaan aikaan

menossa erilaisia tehtäviä roskien ulos viemisestä välipalan valmistamiseen.

Ilmiö : nuorten kertakäyttökulutuksen kulttuuri

Omassa opetuksessamme toiveemme on tarjota oppilaille enemmän autenttisia oppimisympäristöjä liittyen asumisen ja yhdessä elämisen sekä kuluttaja- ja talousosaamisen osa-alueisiin (OPS S2: Asuminen ja yhdessä eläminen ja S3: Kuluttaja- ja talousosaaminen). Uskomme, että täten oppilaiden innostus olisi suurempaa ja he ymmärtäisivät asioita laajemmin ja syvemmin. Asiat siirtyisivät helpommin omiin toimintamalleihin. Voisimme lisäksi pohtia ja toteuttaa laajempia kokonaisuuksia muiden opettajien kanssa, jolloin esimerkiksi kaupassa käynniltä opittua tietoa voisi tarkastella yhteiskuntaopin ja matematiikan tunneilla tai ikkunanpesua yhdistää kemian oppisisältöihin. Pienimuotoista aineyhteistyötä olemme toteuttaneetkin jo mm. biologian, terveystiedon, kuvaamataidon, kemian ja matematiikan opettajien kanssa, mutta tällaista kaipaamme ehdottomasti lisää. Uudessa opsissa esiin tulevat ilmiö-oppimisen kokonaisuudet ovat osa koulujen arkea ja hyvä niin.

Koemme, että opetuksessamme toteutuvat hyvin yhteisöllisen oppimisen periaatteita. Välillä huomamme kuitenkin aliarvioivamme oppilaita ja saatamme siksi ohjata itse liikaa. Ehkä tähän vaikuttaa ryhmien heterogeenisuus. Tätä ohjaamista saattaa tapahtua huomaamattammekin myös siksi, että yritämme nopeuttaa asioiden joutumista oppituntien puitteissa. Eli yritämme toisin sanoen opettaa ja ehtiä liikaa siihen nähden, mikä olisi oppilaiden tarpeeseen ja tasolle mahdollista ja riittävää.

Tiedämme, että monia oppilaita voisi haastaa hyvinkin vuorovaikutukseen ja omaa ajattelua kehittävään toimintaan, jossa päästäisiin aina eettisiin pohdintoihin saakka. Sitten tuntia suunniteltaessa mieleen tulevat ne muutamat, joiden kanssa täytyy olla pikemminkin poliisina, jotta edes jotain saataisiin aikaan. Olemmekin miettineet, pitäisikö vain rohkeasti antaa tälle henkilöryhmälle jotain aivan muuta, toki aiheeseen liittyvää, työstettävää tunnilla. Olisiko tässä kyseessä tilanne, että oppilaiden häiriökäytös tunnilla johtuu siitä, ettei aiheen työstötapaa kiinnosta heitä. Opettajalle tämä on turhauttavaa ja kaipaamme tähän muutosta. Onneksi omat opetustavat kyllästyttävät itseämmekin ja lähdimme mm. tähän koulutukseen hakemaan uusia ajatuksia pysyäksemme jatkuvan kehityksen ja oman opetuksen analysoinnin tiellä.

Ilmiön kuvaus

Lähdimme pohtimaan nuorten kuluttamista, tarkemmin kertakäyttökulttuuria, huolenamme alati kasvava jätemäärä ja kestämaton elämäntapa. Vaikka kierrätys tehostuu koko ajan, ihmiset heittävät paljon käyttökelpoista materiaa pois. Kuluttaminen on yhä kertakäyttöisempää, ja monen tuotteen elinkaari varsin lyhyt. Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös yhteiskunnan vaikutus. Media ohjaa kuluttajia hankkimaan koko ajan uutta tehden vanhan tarpeettomaksi. Huolenamme on se, että nuoret tekevät varsin paljon halpoja ja lyhytikäisiä heräteostoksia. Tuntuu, että kaikkeen tekemiseen täytyy olla jokin väline. Yhteiskunta luo meille aivan uudenlaisia tarpeita. Hyvinvointivaltioissa emme myöskään ole useinkaan tietoisia kuluttamiemme hyödykkeiden koko elinkaaresta. Haluaisimme herättää kysymyksen ilmaan siitä, millaisia luonnonvarojen kuluttamisen määriä jonkin tuotteen valmistus, pakkaaminen, kuljettaminen, varastoiminen, käyttö ja lopulta hävittäminen vaatii. Yhtäältä, hyvin toimivan jätehuollon takia, emme näe sitä jätteen määrää, joka monissa maissa on kaduilla ja merten rannoilla. Osa jätteestä on lisäksi heikommin havaittavissa, kuten kulutuksen aiheuttama ympäristön kuormittuminen pidemmällä aikavälillä.

Oppimisteoreettinen tausta (tavoitteena oppimisteoreettisen osaamisen päivitys) Oppilaat nähdään aktiivisina toimijoina ja he pääsevät tutkimaan käsillä olevaa ilmiötä omista lähtökohdistaan. Tavoitteena on, että nuori oppii pohtimaan ja tiedostamaan omasta toiminnastaan aiheutuvia vaikutuksia, jotka ulottuvat koko ihmiskuntaan ja ympäristöön. Nuoren tulisi pystyä määrittelemään oppimistavoite ja ratkaista esillä olevaa problematiikkaa niin itsekseen kuin ryhmän

kanssa pohtien ja neuvotellen. Tämä vaatii oppilaalta kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun kykyä. Tehtävänanto vaatii myös pitkäjänteisyyttä ja itseohjautuvuutta. Opettaja rohkaisee oppilasta luottamaan omiin kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa sekä innostaa kehittämään ajatuksiaan ja toimintatapojaan.

Näemme opetuskokeilussamme piirteitä konstruktivistisesta ja sosiokulttuurisesta lähestymistavasta, sillä tässä on tarkoitus rakentaa uutta tietoa toiminnallisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja tavoitellaan arkipäivän toimintojen muuntumista. Opetuksessa liikutaan lähikehityksen vyöhykkeellä, eli mennään hieman edellä siinä, mitä oppilaat jo osaavat. Toimimme tehtävässä yhteistoiminnallisilla työtavoilla ja kuulemme tutkittua tietoa. Arvioinnin suhteen pääsemme lopulta yhteisesti arvioimaan ja ratkaisemaan oppilaiden ”virheostosten” tekohetkeä ja pohtimaan, miten saatamme alulle tulevaa toiminnan muutosta. Työskentelyä arvioitaessa keskiössä on itse työskentelyprosessi ja sen aikana tapahtuva oppiminen, ei lopputuotos. Oikeastaanhan suunnittelemassamme opetuksessa ei edes ole konkreettista tuotosta.

Opettaja luo tilanteessa sellaisia oppimisympäristöjä, jotka innostavat nuoria ihmettelemään, kyselemään ja kokeilemaan. Oppimisympäristöt elävät sitä mukaa, kun oppilaat työskentelevät eteenpäin. Opettajan ryhmäntuntemus auttaa häntä suunnittelussa. Jotkut oppilaat voivat kaivat aluksi runsaastikin ohjausta ja rohkaisua päästäkseen vauhtiin, kun taas osa lähtee alusta pitäen työskentelemään hyvinkin itseohjautuvasti. Lopulta on tavoitteena, että opettaja on oppimistilanteessa osa yhteisöllistä oppimistilannetta.

Pedagogiset tavoitteet

Tavoitteena on oppilaan ajattelun ja sen myötä myös arkipäivän toiminnan kehittyminen. Olennaista on, että oppilas saadaan yksilönä haluamaan oppimista yhdessä ryhmän kanssa. Ympäristön tila ja yhteiskunta muuttuvat koko ajan ja oppilaita on valmennettava tiedostamaan muutokset sekä se, miten omalla ajattelun muutoksella on vaikutuksia toimintaan. Oppisen ilo on löydettävä vakavistakin asioista, jotta syntyy motivaatio oppia. Tavoitteena on entisestään laajentaa oppimisympäristöä fyysisen koulurakennuksen ulkopuolelle. Oppilaan oppiminen liitetään osaksi hänen omia elinympäristöjään eli kouluun ja omaan kotiin. Tavoitteena on näin ollen saada oppilas oivaltamaan ja innostumaan kestävästä elämäntavan tavoittelusta. Samalla tavoitteena on siirtää opittua asennetta myös oppilaan kodin toimintatapoihin.

Tutustutaan kuluttamiseen ilmiölähtöisesti. Tarkasteltavana ilmiönä on nuorten kertakäyttökulttuuri, jonka asiantuntijoina nuoret ovat itse. Aihetta lähdetään tarkastelemaan nuorten omien kokemusten pohjalta kohti yleistävää ja laajempaa tarkastelua. Pohtiessaan ja keskustellessaan nuoret harjoittelevat oman toiminnan tarkastelua ja reflektointia. Lisäksi nuoret oppivat argumentoimaan omia mielipiteitään ja kuuntelemaan sekä ottamaan kantaa toisten mielipiteisiin. Tämä on tärkeä taito nuorten tulevaisuuden kannalta, ja tällä taidolla on varmasti siirtovaikutusta myös muihin kouluaineisiin.

Yhtäältä kertakäyttökulttuuri voi monelle olla tiedostamaton käytäntö, jota on syytä pysähtyä kyseenalaistamaan. Tätä taitoa voisi tarkastella myös medialukutaitona siinä mielessä, että medially on suuri vaikutus nuorten kulutuskäyttäytymiseen. Kriittinen monilukutaito on yksi tulevaisuudessa tarvittavista taidoista. Kriittinen ajattelu edellyttää oppilailta ajatteluvälineitä, joita on tärkeä harjoitella toistuvasti ja monipuolisesti. Ajattelutaitoja tarvitaan ratkaistaessa monimutkaisia ja ristiriitaisia ongelmia, jollainen käsillä oleva mitä suuremmissa määrin on. Monimutkaisuus ilmenee esimerkiksi siinä, ettei asiaan ole yhtä oikeaa lähestymistapaa, ja ristiriitaisuus näkyy esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja toisaalta uusista tarpeista ja kulutuksesta kannattavan yhteiskunnan diskurssissa. Oletamme, että yhteiskunta muuttuu tulevaisuudessa yhä monitulkintaisemmaksi ja siinä pärjääminen vaatii yksilöltä jatkuvaa valmiutta selvittää tällaisista pienimuotoisista eksistentiaalisista kriiseistä.

Lyhyesti kuvattuna uuden opetussuunnitelman laaja-alaiset osaamisalueet näkyvät suunnitelmassamme seuraavasti:

- L1: ajattelun ja oppimaan oppimisen taidot: Oppilas kehittää ajatteluaan pohtimalla yksin ja muiden kanssa. Hän myös asettaa itselleen oppimistavoitteita ja saa työskentelystään samanaikaista palautetta, mikä omien oppimistaitojen kehittämisessä.
- L2: kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu: Ryhmätyötaidot ja toimiminen vuorovaikutustilanteissa muiden kanssa. Omien mielipiteiden ilmaiseminen ja perusteleminen. Muiden huomioiminen ja oman tarkastelukselin laajentaminen omasta lähipiiristä globaaliksi.
- L3: itsestä huolehtiminen ja arjen taidot: Oman kulutuskäyttämisen kriittinen tarkastelu on tärkeä osa tulevaisuuden arjen taitoja. Kestävän kehityksen mallin mukaan itsestä huolehtiminen on myös muista huolehtimista ja päinvastoin.
- L4: monilukutaito: Median ja yhteiskunnan ilmiöiden kriittinen tarkastelu. Erilaisten diskurssien tulkinta.
- L5: tieto- ja viestintätekniologinen osaaminen: Tiedonhaku ja työskentely hyödyntäen teknologiaa.
- L6: työelämätaidot ja yrittäjäyys: Oppimisympäristöjen laajentaminen koulun ulkopuolelle, vierailut eri yrityksessä. Yrittäjänä toimisen vastuullisuus kestävän kehityksen näkökulmasta. Kuluttajana toiminen yritysten asiakkaana.
- L7: osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen: Oman osan tiedostaminen osana laajempaa yhteiskunnallista verkostoa ja siinä vaikuttamisen mahdollisuudet. Kestävä tulevaisuuden ja omien arjen valintojen yhteys.

Ideoita työskentelytavoista

Onnistuneen oppimistilanteen edellytyksenä on oppilaiden motivaatio aihetta kohtaan. Aihetta täytyy lähestyä nuorten elämää koskettavista lähtökohdista. Motivointikeinoja ovat rahan säästäminen, luonnon säästäminen heidän lapsilleen ja lapsenlapsilleen sekä elämästä nauttimaan oppiminen ilman ainaista uuden tavaran ostamisen pakkoa. Opetuskokeilussa on siis otettava huomioon oppilaiden suunnalta tuleva aiheen kyseenalaistaminen, eettiset ja arvosidonnaiset pohdinnat, kantaa ottamisen taidot, yhteyden sitominen nuorten omaan elämään, monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat, ryhmädynamiikka sekä luovan kriittisen ajattelun taidot ja niiden kehittyminen.

Pohdimme innostavaksi otsikoksi *”You are what you waste”*. Kommenttien pohjalta päätimme rajata aiheemme juuri nuorten kertakäyttökulttuuriin. Aiheen pohjustukseksi voisi kotitaloustunnilla katsoa aiheeseen liittyvän videon, jonka pohjalta voitaisiin jatkaa keskustelulla. Muun muassa you tubesta löytyvä Silminnäkijä-dokumentin jakso [”Vaarallinen vaate”](#) voisi olla sopiva alkusysäys ajattelun pohjustukseksi. Siinä katsoja viedään näkemään vaatteiden valmistuksesta ja käyttämisestä aiheutuvia eettisiä ja vakaviakin fyysisiä ongelmia, joita ”vaarallinen vaate” aiheuttaa niin vaatteiden valmistajille kuin käyttäjillekin.

Dokumentista viriäisi uskoaksemme tunteita ja keskustelua. Kukin oppilas saisi paperin, jolle tulisi kirjata jonkin kysymys/ajatus/väite/avunhuuto. Paperit sekoitettaisiin ja oppilaat voisivat ryhmissä/pareittain keksiä vastauksia/lisäajatuksia/vastaväitteitä/tuenilmaisuja heille satunnaisesti jaettuihin papereihin. Papereita voisi kierrättää ryhmältä toiselle, niin että ajatuksia saataisiin kasaan riittävän kattava määrä. Dokumenttikameralta heijastaen voisimme lopuksi yhdessä koota yhteen oppilaiden ajatuksia ja kommentteja. Lisäksi oppilaat voisivat miettiä, millaisia kuluttajia heistä kukin on ja istuvatko he kertakäyttökuluttajan muottiin. Millainen on heidän kuluttajaidentiteettinsä? Mikäli keskustelu ei ota lähteäkseen, voi opettajalla olla valmiina esimerkiksi roolikortteja tai apukysymyksiä. Innokkaiden oppilaiden kanssa voisi saada myös väittelyn aikaiseksi. Tämän voi toteuttaa myös sähköisesti esimerkiksi jollakin kyselysovelluksella, jonne oppilaat keräävät ajatuksiaan.

Tällä tehtävällä pyritään herättämään oppilaat ajattelemaan omia käytänteitään kriittisesti. Keskustelun pohjalta oppilaat asettavat itselleen oppimistavoitteita. Riippuen omasta kuluttajaidentiteetistä he kirjaavat ylös nykytilanteensa

ja pohtivat, millaiset muutokset omassa kuluttajakäyttäytymisessä ovat aiheellisia. Näemme oppimisen asian tiedostamisena sekä käyttäytymisen muutoksena. Monella voi olla tieto siitä, kuinka olisi järkevää toimia, mutta käytännön tasolla toiminta on jotain muuta. Tavoitteisiinsa oppilaat voisivat kirjata myös seikkoja, jotka toisaalta edesauttavat (rahan säästö, luonnon kunnioittaminen, materialismin vastustaminen jne.) ja toisaalta haittaavat (kavereiden paine, hedonismi jne.). Tilannetta voidaan seurata pidemmällä aikavälillä ja siihen voidaan palata esimerkiksi vaatehuollon yhteydessä.

Oppilaat voisivat jatkaa asian työstämistä kotonaan. Sopivia tehtäviä ovat esimerkiksi vanhempien ja isovanhempien haastattelu heidän kulutustottumuksiinsa liittyen. Haastatteluja oppilaat voisivat peilata omiin tottumuksiinsa. Oppilaat voisivat pitää kirjaa viikon ajan ostamistaan ja toisaalta ros kiin heittä mistään asioista. He voisivat laatia itselleen kuluttajaprofiilit tästä näkökulmasta. Oppilasta voisi myös pyytää ottamaan seuraavalle tunnille mukaan jonkin vaateen tai tavaran, joka on jälkeempäin ajateltuna tuntunut huonolta/väärältä/turhalta ostokselta.

Seuraavalla tunnilla voitaisiin työstää oppilaiden kotona aloittamaa työtä eteenpäin. Oppilaiden tuomista turhista/huonoista/vääristä tuotteista voisi keskustella lähinnä siitä näkökannasta, että miksi näin on päässyt käymään, miten välttää virheen toistumisen ja mitä tästä mahdollisesti opittiin elämää varten. Tällä tunnilla olisi sopivaa tehdä vierailuja esimerkiksi vaatekauppoihin ja kirpputoreille. Kertakäyttökulttuuria on ryhdytty myös vastustamaan yksittäisten ihmisten ja myös laajemmin järjestötasollakin. Pääkaupunkiseudulla on liikkeitä, jotka valmistavat esimerkiksi vaatteita kierrätysmateriaaleista. Martoilla on ollut jo jonkin aikaa *Garderobi*-hanke, jossa ideana on vaatteiden tuunaaminen niin, että vaatteet saavat uuden ilmeen ja niitä voi yhä käyttää poisteittämisen sijaan. Mahdollisuuksien mukaan koululle voisi pyytää vierailijan, ja oppilaat voisivat tuoda kotoaan tuunattavan vaateen tai juuri sen turhan vaateen tai tavaran, joka muunneltaisiin ja ehostettaisiin yhdessä käsityön tai kuvaamataidon opetuksen kanssa. Voi myös olla, että oppilaiden ryhmästä löytyy jo valmiiksi valveutunut asiantuntija, joka haluaa esitellä osaamistaan ja opettaa muita. Valmiit tuotokset voitaisiin esitellä koulun muotinäytöksessä, joka avaa kotitalouden ja käsityön luokkien ovet laajemmalle yleisölle ja tempaa mukaansa innokkaita.

Koulutustarve ja sisältötavoitteet

Aihe on erittäin ajankohtainen ja aiheen rajauksella siitä saadaan nuorten arkeen liittyvä. Alkuymmärryksen jälkeen tavoitteena on, että oppilaat ymmärtäisivät soveltaa ajattelutapaa laajemminkin yhteiskunnallisella tasolla. Koemme, että aiheella on siirtovaikutusta. Oman kulutuskäyttäytymisen ymmärtäminen suhteessa ympäristöön haastaa oppilaat eettiseen pohdintaan omasta luontosuhteestaan. Tehtävän avulla nuori voi oppia näkemään maailmaa avarammin silmin sekä saada välineitä sukupolvien välisen ketjun ymmärtämiseen. Yhtäältä tavoitteena on haastaa ja kannustaa oppilaita kriittiseen ajatteluun ja omien valintojen perustelemiseen. Tämän aihekokonaisuuden jälkeen voi jatkaa myös kierrätysteemaan laajemminkin, kun oppilailla on aiheeseen kosketuspintaa. Teeman pohjalta voisi lähestyä lisäksi luontevasti vaatehuoltoa. Aihetta voisikin lähteä tarkastelemaan siitä näkökulmasta, millainen vaikutus hyvällä vaatehuollolla on vaatteiden elinkaaressa.

Emmin opetuskokeilu: You are what you waste

Olen päättänyt tehdä opetuskokeiluni valinnaisen 8. luokan ryhmälle, sillä olemme jo 7. luokkien kanssa käyneet läpi aiemmin lukuvuonna valitsemaamme aihealuetta.

1. opetuskerta

Edellisellä opetuskerralla olen valmistellut oppilaita tulevaan eli siihen, että ruoanlaitto jää vähälle seuraavilla kerroilla. Olen ollut itse innostunut, toivoa on näkyvissä, että oppilaatkin innostuvat.

Aloitimme otsikolla, jonka olin kirjoittanut taululle. Tunnit olivat jokaisella opetuskerralla 90 pituiset.

Ryhdyimme melko heti tunnin alussa katsomaan Vaarallinen vaate-dokumenttia, joka oli pysäyttävä. Jälleen kerran opettajakin nauliintui katsomaan ja pohtimaan vaatteiden sisältämiä myrkyjä ja sairauksia, joita vaatteet aiheuttavat niitä valmistaville, myyjille ja käyttäjille, oloja joissa vaatteita valmistetaan ja vaatetuotannon koko elinkaaren tuottamaan ympäristökuormitusta. Oppilaat olivat kauhuissaan, ja, jos joku ei ollut, niin ainakin jokaisella värähti sisimmässä. Dokumentin katsomisen jälkeen huudahduksia ja järkyttyneitä kommentteja tuli spontaanisti.

Pyysin jokaista oppilasta kirjoittamaan jonkin kysymyksen/kommentin/huudahduksen paperille. Se oli yllättävän helpon tuntuista oppilaille. Paperit laitettiin kiertämään, niin, että jokainen sai niihin vastata mitä kenelläkin oli asiasta kerrottavanaan.

Tällaisia asioita dokumentin katsomisen jälkeisistä ajatuksistaan oppilaat kirjoittivat papereille, muutamia esimerkkejä:

- *Ihmisten työolosuhteet Bangladeshissa on huonot, parannettavaa on paljon.*
- *Miksi kemikaaleja edes käytetään?*
- *Kierrätätkö?*
- *Miksi kaikki ajattelevat vain itsensä parasta, vaikka ympäristö kärsii koko ajan?*
- *Hirveää ajatella, että jotkut on kuolleet, kun ovat tehneet farkkujani tai muita vaatteitani.*
- *En tiennyt, että vaatteiden valmistus on noin myrkyllistä.*
- *Ihmisten pitäis ostaa vaatteita vaan tarpeen tullen.*
- *Say no to India.*
- *Miksi vaatteita ei voida valmistaa Suomessa ja vähemmillä kemikaaleilla?*
- *Ihmiset ei kierrätä tarpeeksi ja ilmasto lämpenee.*
- *Mikset laita roskia roskikseen? Etkö vain jaksa vai teetkö niin, koska muutkin tekee?*

Oppilaat tekivät tätä mielellään ja pohdittavaa syntyi. Vastaukset, joita jokaiseen tuli 15 kpl, olivat paljon laadukkaampia ja pohtivampia ja kypsempinä, kuin olin ajatellut.

Kotitehtäväksi tuli miettiä, Millainen kuluttaja minä olen? Se tuntui oppilailta vaikealta ja koska, joku oli poissakin, niin lupasin laittaa tehtävänannon wilmalla kaikille. Olisi varmasti ollut hyvä antaa oppilaille enemmän tilaa ajatella itse ja olla laittamatta kysymyslistaa, sillä monet vastailivat vain kysymyksiini. Toisaalta, toiset, tekivät kivat tarinat omasta kuluttajuudestaan. Ja toisaalta kysymykset varmasti auttoi heitä, joille kirjottaminen ja itsenäinen ajatteleva ja työskenteleminen on vaikeaa.

Tässä wilmaviestini oppilaille.

Hei!

Tänään aloitimme kuluttajuusopintojakson 8. luokan valinnaisen tunnilla. Katsoimme pohjustukseksi <https://www.youtube.com/watch?v=zUkdI-bJu06s>. Siis silminnäkijän jakso vaarallinen vaate.

Tehtävänä on seuraavalle tunnille tehdä vähintään 15 lauseen tehtävä otsikolla -Millainen kuluttaja minä olen?- Saa olla pidempikin. Pohdi suhdettasi ympäristöön omassa elämässäsi.

Tässä apukysymyksiä pohdintasi tueksi:

Millä perusteella teet ostoksiasi? (vaatteet, ruoka, herkut, kaudenudenhoitotuotteet)

Heitätkö ruokaa roskeen? Miksi?

Käytätkö mielummin palveluita tai suosiko tavaraa?

Korjataanko tavaroitasi vai heitettänkö roskeen?

Onko sillä väliä, missä ja miten tuote on tuotettu?

Merkitseekö Reilu kauppa, luomu tai tuotteen kotimaisuus sinulle jotain?

Kauan olet suihkussa, saunotko usein?

Millä kuljet kouluun tai harrastuksiin tai kavereille?

Onko laturit seinässä jatkuvasti tai palaako valot, vaikka et ole huoneessasi? Onko tv tai tietokone päällä turhaan?

Kierrätätkö? Mitä?

Mitä muuta mieleen juolahtaa...?

MITÄ? MITEN? MIKSI?

Minä ja kestävä/kestämätön elämäntapa...jatkamme tunneilla aiheen käsittelyä.

Oppilaat palauttivat tehtävät valtaosaltaan suunnilleen ajallaan. Valtaosa palautti käsin kirjoitetut paperin, osa wilmalla.

2. opetuskerta

Seuraavalla viikolla oli vaatekauppoihin tutustumisen vuoro. Oppilaat jakautuivat pareiksi ja menivät siihen kauppaan, johon he itse tahtoivat. Valittavana oli HM, Lindex, Kappahl, Vero Moda, Esprit, Cubus, Seppälä, Kellarikirppis, Sokos, Intersport, Top Sport, Stadium, Dressman, Jack&Jones ja Tazzia.

He aloittivat ensin luokassa ja tekivät muutamia kysymyksiä. Toisille oli haaste keksiä kysymyksiä, joten autoin heitä miettimään, mitä valmistuksesta, tuotteista tai kierrättämisestä voisi kysyä. Oppilaat kysyivät mm.

- *Mikä käy kaupaksi?*
- *Missä vaatteet valmistetaan?*
- *Millaiset työolosuhteet tehtaissa on?*
- *Onko kukaan tullut valittamaan allergisista oireista?*
- *Onko myyjillä ollut allergisia oireita?*
- *Pestäänkö vaatteet ennen kauppaan tuloa?*
- *Pesetkö aina vaatteesi ennen käyttöä?*
- *Ovatko vaatteenne mielestäsi laadukkaita?*
- *Tehdäänkö teillä vaatteita luomupuuvillasta?*
- *Käytätkö itse liikkeen vaatteita?*
- *Kenelle vaatteet on suunnattu?*
- *Onko käytetty lapsityövoimaa?*
- *Otatteko vastaan käytettyjä vaatteita kierrätykseen?*
- *Mistä vaatteet on tehty?*
- *Onko teillä kierrätyspiste vaatteille?*
- *Neuvotaanko asiakasta pesemään vaate ennen käyttöä?*
- *Mikä on valmistaja*

Oppilaat lähtivät rohkeasti ja innokkaasti liikenteeseen. Jotkut pareista olivat saaneet osakseen tyyliä kohtelua, vain harvat hyvää ja asiallista keskustelua ja kohtelua. Ihmeellistä oli mm. se, että kahden pojan tutkiessa eräässä kaupassa vaateen valmistusmaata hoito-ohjemerkistä, niin myyjä oli tullut kysymään, onko heillä jokin lupalappu sellaiseen. Oppilaat kokivat useimmiten, että heille ei haluttu kertoa asioiden todellista laitaa ja monet myyjät sanoivat, että heillä ei ole lupa puhua näistä asioista. Monet kehottivat menemään katsomaan internet-sivuilta, mitä siellä kerrotaan.

Vain kahdessa liikkeessä oppilaiden kysymyksistä oltiin aidosti kiinnostuneita ja jopa iloittiin, että oppilaat ovat heränneet miettimään asioiden laitaa. Tätä kauppakierrosta täytyy vielä miettiä ensi vuonna, mutta toisaalta on myös opettavaista ja voi miettiä, miksi oppilaille oltiin tyyliä. Isojen ketjujen asiat ovat pitkälle salattuja, eikä niistä kerrota julkisuuteen, kuin hyvin kaunisteltu kuva. Oppilaat ärsyyntyivät sopivasti ja se herätti monenlaisia kysymyksiä ja ihmettelyä. Näitä sitten yhdessä pohdittiin luokassa.

Tämän kerran jälkeen oppilaat saivat jälleen kotitehtävän. Nyt oli määrä tehdä isovanhemmille tai vanhemmille kyselyä siitä, millaista kuluttajan elämää heidän isovanhempansa tai vanhempiensa olivat eläneet 15-vuotiaina. Tehtävänä oli myös miettiä, millaisia eroja löytyi omasta elämästä verrattu-

na vanhempaan sukupolveen. Pyysin myös oppilaita tuomaan oppitunnille jonkun vaatteet, joka ei olekaan syystä tai toisesta päätynyt käyttöön.

3. opetuskerta

Kolmannella opetuskerralla olimme luokassa ja kävimme läpi kokemuksia, kysymyksiä, omaa kuluttajaprofiilia, isovanhempien haastatteluja, opittua ja muuttuneita toimintatapoja. Luimme nimettöminä joitakin isovanhempitari-noita ja omia kuluttajuustarinoita.

Valtaosa oppilaista oli tehnyt jonkin muutoksen omassa elämässään kestä-vämmän elämäntavan suuntaan. He olivat oikeasti heränneet ajattelemaan ympäristökysymyksiä ja olivat kauhuissaan ihmisten työoloista vaatetehtaissa. Monet sanoivat, että ovat alkaneet sammuttaa suihkun peseytymisen välillä, ovat alkaneet sammuttaa valoja huoneestaan ja ovat irrottaneet kännykkälatu-rin, kun kännykkä on latautunut. Sanoivat myös, että nyt vaatekauppaan men-nessään miettivät paljon muutakin, kuin vain sitä, että mitä mä haluan seuraa-vaksi halvalla ostaa. Myös luomumaitoa oli tullut hankituksi johonkin kotiin.

Suurimman vaikutuksen tekivät isovanhempien haastattelut. Ero oli valtava verrattuna tämän päivän nuoren elämään. Oppilaat olivat silminnähden vaikut-tuneita isovanhempiensa tavasta elää heidän ikäisinään. Uskon vahvasti, että haastattelut olivat kiva juttu myös noin 70-vuotiaille isovanhemmille. Ajattelen, että e lähensivät heidän lapsenlapsisuhdettaan ja oppilaat näkivät konkreet-tisesti, kuinka lyhyessä ajassa on tapahtunut valtava muutos. Isovanhempien tarinoissa vaatekankaita tehtiin itse mm. pellavasta, vaatteet korjattiin ja kierrä-tettiin pienemmille sisaruksille. Jos vaate oli totaalisen rikki, siitä tehtiin maton-kuteita. Perunat yms. kasvikset nostettiin omasta maasta, omasta navetasta saatiin maidot, munat ja lihat. Kaupassa käytiin harvoin. Ruokaa ei ikinä heitetty roskiin ja kaikki ja kaikkea oli syötävä. Pesulla käytiin noin kerran viikossa puilla lämmitetyssä saunassa ja vettä otettiin vadista kauhalla. Tv saattoi olla, mutta kanavia oli kaksi ja sitä katsottiin vähän. Kavereille ei soiteltu, vaan niitä nähtiin ja vietettiin aikaa yhdessä. Kouluun mentiin talvella hiihtäen, kesällä kävellen tai pyörällä.

Etsimme oppilaan kysymyksen pohjalta netistä myös suomalaisia vaatteita ja tutkimme mm. Globe hopen tarinaa. Opettajana esittelin netistä Seppälä-ket-jun uutta kierrätysvaatekampanjaa ja hesarin artikkelia vaatteiden määrästä. Oppilaat eivät tuoneet vaatteita kouluun. Se olisi ollut kuulemma noloa tai sitten he eivät muistaneet asiaa.

Reflektio

Kolmen kerran tehtäväkokonaisuus oli mielistäni mielekäs opettajankin nä-kökulmasta, sillä asioille tuli jatkumo, jonka kerrosten päälle rakennettiin aina uutta tietoa.Kokeilun aloitus *Vaarallinen vaate*-dokumentilla toimi loistavas-ti. Asioita ei dokumentissa kaunisteltu, vaan asiat esitettiin nuorillekin tuttujen tuotemerkkien valossa, jolloin asia tuli todelliseksi oppilaille.

Oppimiskokeilu oli ehdottomasti myönteinen kokemus. Inhoan vuodesta toiseen toistuvia rutiineja, joten minulle esim. tämä uusi ops on taas ”pelastus” ja toimii innoituksen lähteenä uudistuksille. Iso toive ja osittainen opetuksen uudistamisen edellystys on kouluihin tarvittavat langattomat verkot sekä ny-kyaikainen ja riittävä välineistö opetuksen kehittämisen tueksi. Tämä kokeilu innostaa myös entistä enemmän jalkautumaan yritys-elämän ja muun yhteis-kunnan osien pariin.

Mielenkiinto heräsi myös teorialiedon vankistamiseen esim. ilmiöoppimisen ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien suhteen. Oppimiskokeilun oppimis-teoriassa näen yhteyksiä niin humanistiseen, kuin konstruktiviseen ja sosio-kulttuuriseen lähestymistapaan. Itseäni jäi kuitenkin mietityttämään, että miten minä opettajana antaisin enemmän oppilailleni oman ajattelun ja toimimisen vastuuta. Sitä taitoa olisi systemaattisesti opeteltava lisää ja opittava luotta-maan, että oppilaat osaavat ohjautua ja löytää heille oleellista tietoa ilman opettajan liiallista ohjausta ja neuvontaa.

Hyvä jatkumo kokeilulle oli vaatehuollon teematunnit, jossa oppilaiden mielenkiinto oli mielestäni vankemmin läsnä. Heille oli syntynyt tarve oppia pesemään pyykkiä oikein, jotta vaate kestäisi pidempään ja saada ”myrkyt” pois kankaista.

Ilmiö nimeltä *You are what you waste*, tuli etenkin vaatteiden kautta, mutta myös muun oppilaan henkilökohtaisen kuluttamisen suhteen tutuksi, ja hienoa oli myös saada edellinen tai sitä edellinen sukupolvi mukaan rakentamaan isompaa kuvaa kuluttajuuden valtavasta muutoksesta lyhyessä ajassa.

Jounin opetuskokeilu

Tiivistin opetuskerrat kahdeksi kolmen oppitunnin kokonaisuudeksi. Meillä ei mene kauaa liikkumiseen, ja näin sain kerrat myös pidettyä peräkkäin ilman katkoa.

1. opetuskerta

Aloitin ensimmäisen kerran pohjustamalla tulevat kaksi kertaa. Kerroin oppi-laille aiheesta, työskentelytavoista ja arvioinnista. Olin laittanut samalla viikolla myös viestiä huoltajille tulevista järjestelyistä eli käytännössä koulun ulkopuo-lella opiskelusta ja kotitehtävistä. Oppilaat olivat aluksi ihmeissään aiheesta ja siitä, riittääkö siitä työstettävää kahdelle kerralle. He olisivat vain halunneet pestä pyykkiä. Tämä oli odotettavissa ja käänsinkin samalla keskustelua siihen suuntaan, mitä kaikkea kotitaloustunneilla tehdään ja opitaan.

Tämän jälkeen otimme mukavat asennot ja katsoimme dokumentin Vaaral-linen vaate. Oppilaat kommentoivat dokumenttia katsoessaan suoraan sen sisältöä, mikä oli mielestäni hyvä asia. Dokumentti herätti oppilaissa silmin-nähtävästi paljon ajatuksia. Muutin hiukan alkuperäistä suunnitelmaa ja jaoin kommentteja varten paperin jo dokumentin aluksi. Näin ajatukset oli helpompi muistaa. Kokosimme siis ajatukset perinteisesti paperille, sillä koulun padit olivat käytössä muualla. Dokumentin päätteeksi pyysin oppilait vielä täyden-tämään omia kommenttejaan ja laittamaan paperit sitten kiertämään luokassa. Tunnelma oli mielestäni hyvä ja suurin osa otti tehtävän tosissaan. Joillakin oli vaikeuksia kirjoittaa ajatuksiaan, joten kiertelin haastattelemassa. Pidimme tässä välissä pienen tauon.

Kokosimme tauon jälkeen kommentteja yhteisesti valkotaululle ja luokittelem-me niitä hiukan. Työstimme lisää kertakäyttökulttuuria ilmiönä ja pohdimme, miten se näkyy arjessamme. Monet ryhmässä olivat ainakin puheen tasolla jo tietoisia tästä ilmiöstä ja kertoivat välttävänsä turhia hankintoja. Taululle kirjat-tuja kommentteja ja luokitteluja hyödyntäen lähdimme sitten pohtimaan op-pimistavoitteita. Tämä oli aluksi oppilaille hankalaa, koska tällaista ei koulussa ole juurikaan tehty. Avasin hiukan abstraktilta tuntuvaa tehtävää, minkä jälkeen tavoitteiden asettaminen sujui jo helpommin. Joillakin tavoitteet olivat hyvin konkreettisia, kuten vaatteiden valmistusmaan ja –materiaalin selvittäminen, joillakin oli laajempia tavoitteita, kuten eettisten kysymysten pohtiminen. En halunnut puuttua liikaa tavoitteiden asettamiseen.

Lähdimme oppimistavoitteiden asettamisen jälkeen työstämään laatimaa-ni tehtäväpakettia. Pyysin oppilaita listaamaan viisi asiaa, jotka he haluavat selvittää vaatekauppavierailulla. Olin tehnyt apukysymyksiä, kuten vaatteiden valmistusolosuhteiden selvittäminen mutta annoin niitä vain pyydettyäessä. Kun jokainen oli pohtinut viisi asiaa, etenimme niin, että oppilaat menivät valit-semiinsa kauppoihin ja hakivat tietoa myös liikkeiden verkkosivuilta. Heidän piti kirjata ylös myös se, että tietoa ei löydy tai että se oli hyvin vaikeasti löydetä-vissä. Esimerkiksi eräs oppilas halusi löytää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- *Mistä maasta vaate tulee?*
- *Mistä materiaalista vaate on valmistettu?*
- *Miksi vaate on tietyn hintainen?*
- *Millaiset vaatteen ympäristövaikutukset ovat?*

- Käyttääkö Zara haitallisia myrkkyyjä?

Oppilaat vaikuttivat innokkailta päästessään koulun ulkopuolelle. Tiesin, että jotkut tekevät tehtävän huolella, toiset ehkä vähäin hutaisten. Kävimme ennen kauppareissua läpi kotitehtävät seuraavalle kerralle. Kotitehtävät olivat seuraavanlaiset:

- Lue Helsingin Sanomien artikkeli <http://www.hs.fi/kotimaa/al448349343276>.
- Pohdi, millainen vaatteiden kuluttaja olet nyt.
- Haastattele vanhempiasi tai isovanhempiasi liittyen heidän vaatteiden kulutustottumuksiin. Onko kuluttajaprofiileissanne yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia? Vertaa edelliseen tehtävään, jossa kerroit itsestäsi.
- Oman vaatekaapin läpikäyminen. (Onko vaatekaapissasi jokin turhake, jonka olet ostanut hetken mielialojen vuoksi ja joka on jäänyt käyttämättä?, Onko vaatekaapissasi vaate, jota mielelläsi pitäisit, jos se olisi paremmassa kunnossa?, Omistatko mielestäsi sopivan määrän vaatteita?, Pysyykö vaatekaappisi hyvässä järjestyksessä?)
- Oma lempivaate. (Mikä on lempivaatteesi?, Miksi se on lempivaatteesi?, Mitä materiaalia lempivaatteesi on? Tiedätkö, miten materiaali tuotetaan (ota selvää, jos et)?, Missä maassa vaate on tehty?, Mitä muuta tiedät vaateen alkuperästä?)
- Piirrä lempivaatteesi hoito-ohjeet ja ota vaate mukaan seuraavalle tunnille.

Oppilaat saivat palauttaa tehtävät joko sähköisesti tai perinteisesti paperilla. Kerroin arvioivani kotitehtävät.

2. Opetuskerta

Toisen opetuskerran aluksi kokoonnuimme kotitalousluokkaan. Kävimme läpi kotitehtävät. Oppilaat purkivat tehtäviä ryhmissä. Kiertelin ryhmissä, ja keskustelimme tehtävistä lopuksi yhdessä. Oppilaat pohtivat lisäksi, miten hyvin heidän asettamansa oppimistavoitteet olivat tähän mennessä toteutuneet. Keräsin lopuksi kotitehtävät vielä täydentävää kirjallista kommentointia varten.

Yleinen havainto kauppavierailuista oli, että vaatteista saatava tieto ei ole läpinäkyvää. Kaikki vaatekauppojen myyjät eivät osaa vastata kysymyksiin. Myös kauppojen verkkosivuilta voi olla vaikea etsiä tietoa. Olin iloisesti yllätynyt kuluttajaprofiileihin liittyvästä pohdinnasta, joka oli mielestäni ikätaso huomioiden syvällistä.

Tämän jälkeen oppilaat esittelivät tuomansa lempivaatteet. Jokaisella oli mukana vaate! Esittelin itsekin oman lempivaatteeni. Olin koonnut luokkaan omia vaatteita näytille ja kirjoittanut niiden viereen materiaalilappuja. Pyysin oppilaita laittamaan materiaalilapun oikean vaateen päälle. Moni tunsu luonnonkuidut, mutta tekokuidut olivat vieraampia. Sitten tarkastelimme oppilaiden omia vaatteita ja niiden hoito-ohjeita. Jokaisen piti kertoa, miten hoitaa vaatetta ohjeen mukaan sekä mistä materiaalista vaate on valmistettu. Jos lappu puuttui, mietimme, kuinka materiaalin voisi saada selville ja kuinka vaatetta hoidetaan. Käytimme tässä yhteydessä hoito-ohjemerkkien selityksiä tukena. Annoin kuitenkin aluksi oppilaiden käyttää omia termejä.

Keskustelun lomassa oppilaat tekivät vaatteelle elinkaaren. He pohtivat vaateen

1. materiaalia (mistä materiaalista tehty, mistä raaka-aine peräisin, miten ja missä materiaali tuotetaan, mahdolliset sertifikaatit, energiankulutus ja päästöt),
2. valmistusta, kuljetusta ja myyntiä (missä valmistettu, millaiset työolot, valmistustapa ja kemikaalit, vaateen reitti tehtaalta kauppaan ja sivutuotteet, energiankulutus ja päästöt),
3. ostopäätöstä, käyttöä ja hoitoa (kuka ohjasi ostopäätöstä, mitä otit selville ostaessasi, millaista käyttötarkoitusta varten hankit, osaatko hoitaa)
4. tilannetta, kun vaatetta ei enää käytetä (kun vaate ehjä ja käyttökelpoi-

nen, rikki, uusi elämä esim. tuunaamalla).

Elinkaaritutkiskelun jälkeen siirryimme pohtimaan vaatehuollon merkitystä. Kokosimme taululle ajatuksia. Teimme myös gallupin siitä, kuinka moni on jo tehnyt vaatehuollon askareita kotona. Kävimme tutustumassa luokan vaatehuoltotilaan, jossa on pyykinpesukone, kuivausrumpu ja -kaappi sekä perinteinen teräksinen käsinpesuallas pyykkilaudalla. Tutkimme pesukoneen ja kuivausrummun ohjelmia. Samalla tarkastelimme vaatehuollon pesuaineita ja muita kemikaaleja. Laitoimme yhden koneellisen essuja pyörimään.

Kokosimme tämän jälkeen vihkoon vaatehuollon aakkoset. Olin tehnyt valmiin pohjan, jossa oli kysymyksiä. Oppilaat vastasivat kysymyksiin ryhmissä kokemustensa ja opitun tiedon pohjalta. Kävimme lopuksi yhdessä läpi.

Kotitehtäväksi annoin:

- Siisti ja järjestä vaatekaappisi. Ota kuva ennen ja jälkeen. Mitä huomioita teit järjestäessäsi?
- Tutustu kotisi pyykinpesukoneen käyttöohjeeseen. Millaisia ohjelmia koneessa on?
- Millaisia pyykinpesuaineita kotonasi käytetään? Käytättekö huuhteluinetta?
- Pese koneellinen vaatteita.
- Mitä vaatteita pesit?
- Mitä teit vaatteille ennen pesua?
- Mitä pesuohjelmaa ja -lämpötilaa käytit? Miksi?
- Mitä pesuainetta käytit?
- Mitä teit pyykille pesun jälkeen?
- Silitä/mankeloi. Mitä silitit/mankeloit ja miten?
- Pohdi, miten voisit pestä pyykkiä ja kuivattaa pyykkiä mahdollisimman ekologisesti.

Tunnit sujuivat innokkaassa ilmapiirissä. Oppilailla keskustelivat aktiivisesti ja kyselivät paljon. Moni sanoi oppineensa paljon.

Myöhempi reflektio

Mielestäni opetuskerran oppimiskäsityksessä oli piirteitä sosio-konstruktivistisesta, konstruktivistisesta sekä humanistisesta oppimiskäsityksestä. Tutkimme ja tarkastelimme käsillä olevaa ilmiötä yhdessä ja oppilaat myös ulkoistivat ja reflektoivat ajatuksiaan kommentoiden toinen toisiaan. Oppilaat saattoivat myös ihmetellä ja kyseenalaistaa toisiaan. Oppimisen tavoitteita pohtiessaan oppilaat tarkastelivat sitä, mitä jo tietävät ja miettivät tavoitteitaan tätä tietoa vastaan. Tavoitteiden asettaminen tukee ja kehittää oppilaiden metakognitiivisia taitoja. Lisäksi tehtävät huomioivat oppilaan yksilöllisen kokemusmaailman ja persoonallisuuden. Oppilaat toivat mukanaan omia vaatteita, mikä on persoonallisempi lähestymistapa kuin kotitalousluokan vaatteiden tarkasteleminen.

Tehtävissä oppilailla oli pitkälti mahdollisuus rakentaa niitä näköisikseen opettajan tarjoaman löyhän rungon ympärille. Tehtävät sallivat joustoa kiinnostuksen ja mielekkään toteutustavan suhteen. Oppilaan rooli oli koko ajan aktiivinen tekijä ja ryhmän jäsen, joka toimii itseohjautuvasti itsellensä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Oppilas otti pitkälti vastuun omasta oppimisestaan. Opettajana toimin kannustavana ja ihmettelevänä, enemmän taustavaikeuttajana sen jälkeen, kun aihetta oli päästy työstämään. Ryhmätuntemuksen myötä tiesin kuitenkin auttaa joitakin oppilaita hiukan enemmän, jotta hekin pääsivät eteenpäin. Täytyi myös ottaa huomioon se tosiseikka, että työskentelytapa oli monelle täysin uudenlainen.

Huomasin, että hyvä suunnittelu auttoi paljon tuntien toteutuksessa. Ilmiöpohjaisia oppimiskertoja ei voi rakentaa sen varaan, että oppilaat keksivät kaiken itse jonkin ilmiön ympärille. Oppilasryhmät ovat heterogeenisia, jolloin joukon työskentelytaidoissa on eroja. On oppilaita, jotka voivat itsenäisesti tutkia vaikka kuukauden heinäsiirtoa ja taas niitä, joiden työskentelyä on

ainakin aluksi ohjattava paljonkin. Huomasin kertoja suunnitellessani tekeväni ehkä hiukan tavallista enemmän työtä, koska työskentelytapa oli myös itselleni uudehko ja halusin onnistua tässä.

Koen, että sovellan omilla tunneillani yleensäkin edellä kuvaamaani oppimiskäsitysten yhdistelmää. Tässä suhteessa en mielestäni toiminut eri tavalla kuin ennen. Tosin ruoanvalmistuskerroilla oppilaalla ei ole välttämättä niin paljon valinnanvaraa esimerkiksi raaka-aineista johtuen. Olen ottanut ensi vuoden tavoitteekseni lisätä vielä enemmän oppilaan vapautta suunnitella itse ja yhtäältä tähän liittyvää osallistamista ja vastuuttamista. Haluaisin, että jokainen voisi tehdä kotitalouden opiskelusta omannäköisensä oppimispolun. Moneen muuhun oppiaineeseen nähden kotitalous tarjoaa tähän hyvät mahdollisuudet ja niitä pitäisi hyödyntää paremmin.

Mielestäni opetuskerrat sujuivat hyvin. Pienen alkupurinan jälkeen oppilaat eivät edes kyselleet enää ruoanvalmistuksen perään. Haluaisin jatkossa tehdä oppimiskokonaisuudesta vielä laajemman niin, että siihen sisältyisi enemmän vierailuja ja aihetta käsiteltäisiin muutenkin kuin vaatteiden kautta. Lisäksi haluan ehdottomasti toteuttaa mahdollisimman paljon sähköisesti. Kokeilimme ilmiöviikolla pilvipalvelua, jossa kävin kirjoittamassa reaaliajassa oppilaiden töihin kommentteja, joiden pohjalta he työstivät töitään eteenpäin. Tämä vaatii paremmat resurssit kuin mitä luokassamme on nyt.

Perehtyessäni aiheeseen huomasin, että saatavilla on hyvin niukasti käyttökelpoista materiaalia. Pohdin vierailuiden suhteen myös kriittistä tietoa. Oikeastaanhan yritykset esittävät asiat omista näkökulmistaan, jolloin oppilaalle muodostuva kuva ei välttämättä ole täysin totuudenmukainen. Monet riippumattomat tutkimustahot puolestaan esittävät asiat monesti sillä tasolla, ettei peruskoululaisten ole helppoa ymmärtää niitä. Tällöin opettaja joutuu seulomaan tietoa, mikä on taas subjektiivista.

Tällaisessa työskentelyssä arvioinnin on mielestäni hyvä olla mahdollisimman samanaikaista työskentelyn kanssa. Ei ole nuoren kannalta mielekästä kuulla palautetta viikon päästä, koska hän tuskin muistaa tai osaa vielä yhdistää asioita pidemmältä aikaväliltä. Arvioinnissa on tärkeässä roolissa oppilaan itsearviointi peilaten hänen asettamiinsa tavoitteisiin. Oppilaiden kanssa on hyvä käydä läpi opetussuunnitelman arviointiperusteita ja tarkastella, kuinka ne näkyvät työskentelyssä. Työskentelyn monipuolinen dokumentointi auttaa arvioinnissa. Koulun lukujärjestys ei tue ilmiöpohjaista oppimista ja oppimisen arviointia, koska muissa aineissa ei välttämättä tarkastella samaa ilmiötä ja monesti aiheen käsittely jää kesken oppituntien puitteissa. Olisi hyvä, että oppilaat saisivat tarkastella ilmiötä mahdollisimman laajasti eri näkökulmista ja eri opettajien kanssa.